

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sf@regeringskansliet.se

Remissyttrande över betänkandet **SOU 2018:5** **Vissa processuella frågor på socialförsäkringsområdet**

(Ert diarienummer S2018/00813/SF)

Förvaltningsrätten lämnar följande synpunkter på betänkandet.

Allmänna ombudet inom socialförsäkringen

Utredningen har gjort en gedigen genomgång och analys kring möjligheterna att stärka allmänna ombudet processuellt. Det är även angeläget att den inläsnings-effekt som uppstår med nuvarande lagstiftning elimineras. Förvaltningsrätten delar utredningens synpunkt att det mest effektiva och ändamålsenliga sättet att få bort inläsningseffekten synes vara att införa en möjlighet för ombudet att föra talan om fastställelse. Det framstår dock som svårt att överblicka alla tänkbara situationer som kan uppstå och hur de kan påverka den enskilde, inte minst med hänsyn till att den enskilde parallellt kan överklaga samma beslut som ombudet, men med ett annat yrkande. Utifrån vad utredningen anger framstår det dock som att de eventuella negativa effekter som en fastställsetalan i vissa situationer kan ha på den enskilde vägs upp av effektivitetsskäl och möjligheter till snabbare praxisbildning.

När det gäller överinstansernas prövningsram i mål om fastställsetalan anges i den föreslagna bestämmelsen i 113 kap. 18 § tredje stycket socialförsäkringsbalken, SFB, att den överprövande domstolen ska ha samma möjligheter som underinstanserna har att ändra myndigheternas beslut. Enligt förvaltningsrätten kan ordet ”ändra” i den föreslagna lydelsen leda till tolkningssvårigheter, särskilt i de fall då myndigheten inte beviljat någon förmån och förvaltningsrätt eller kammarrätt därefter beslutat om hel eller delvis förmån. För det fall att överinstansen anser att myndighetens beslut var rätt blir det inte fråga om någon faktisk ändring av myndighetens beslut. En möjlighet till förtydligande av lagtexten skulle kunna vara att istället för ”ändra” använda ”pröva”. En annan möjlighet till förtydligande skulle kunna vara ett tillägg så att det istället för ”ändra” står ”ändra eller inte ändra”.

Förvaltningsrätten ställer sig även positiv till förslaget om att offentligt biträde ska kunna förordnas för den enskilde om allmänna ombudet överklagar till nackdel för den enskilde. Inte minst med anledning av de föreslagna möjligheterna för ombudet att föra talan om fastställelse framstår det som rimligt att förstärka

den enskildes möjligheter att tillvarata sina intressen. Ett förordnande av offentlig biträde skulle således medföra att styrkeförhållandena blir mer jämbördiga, men även kunna bidra till en mer allsidig belysning av ett mål.

Förvaltningsrätten anser dock att det föreslagna andra stycket i 113 kap. 13 § SFB inte bör införas i lagtexten. Stycket utgör endast en upplysning om den generella möjlighet som allmän förvaltningsdomstol har enligt 13 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) att inhämta yttrande från beslutsmyndighet som tidigare beslutat i saken. Det finns därmed inte behov av att återge gällande rätt i speciallag, särskilt inte som upplysningen riktar sig till domstol.

Förvaltningsrätten ställer sig även tveksam till det föreslagna första stycket i den nya paragrafen 113 kap. 18 § SFB om att ett beslut av en allmän förvaltningsdomstol får överklagas av det allmänna ombudet endast om ombudet varit part där. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 113 kap. 36 § första meningen SFB angående allmänna ombudets möjligheter att överklaga i ärenden om allmän ålderspension. Även här är den föreslagna bestämmelsen snarast ett klagörande av vad som redan följer av allmänna förvaltningsrättsliga principer och synes därför överflödigt precis som nuvarande bestämmelse i 113 kap. 36 § första meningen SFB, som utredningen föreslår ska tas bort.

Återkravsförfarandet

Förvaltningsrätten ställer sig positiv till att Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens beslut om återkrav ska vara verkställbara. Nuvarande system med dubbla domstolsprocesser är både tidskrävande och onödigt. Av utredningen framgår att det även i övrigt krävs en ökad effektivitet inom återkravshanteringen. Förvaltningsrättens erfarenhet är att Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens beslut generellt sett uppfyller de krav som kan ställas på ett myndighetsbeslut. En ordning där redan myndigheternas beslut ska bli verkställbara enligt utsökningsbalken ställer dock krav på att alla instanser i rättskedjan har ett särskilt fokus på kvalitetsarbetet i återkravsärenden.

Övrigt

Remissen omfattar endast de delar av betänkandet som rör allmänna ombudet och återkravsförfarandet inom socialförsäkringen. Utredningen behandlar dock även frågan om tidsfrister för omprövning och överklagande. Då den senare frågan är central för förvaltningsrättens verksamhet vill domstolen också lämna synpunkter i denna del.

Utredningen föreslår att tidsfristen för att överklaga Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens omprövningsbeslut ska förkortas till tre veckor. Däremot föreslås ingen ändring av den nuvarande bestämmelsen om en tidsfrist om två månader för att angripa myndigheternas grundbeslut. De föreslagna ändringarna kommer således medföra att de idag enhetliga tidsfristerna inom socialförsäkringsprocessen inte längre upprätthålls, vilket i sig framstår som negativt. Utredningen framför dock ett antal tungt vägande argument för varför tidsfristen för att begära omprövning av myndigheternas grundbeslut alltjämt bör vara två

månader. På de skäl som utredningen redovisar (s. 299–304) instämmer förvaltningsrätten i bedömningen att tidsfristen om två månader för begäran om omprövning bör kvarstå. Ett av de främsta argumenten härvid är att tyngdpunkten i utredningen bör ligga hos beslutsmyndigheten istället för i domstol.

Förvaltningsrätten ställer sig även positiv till utredningens förslag om att överklagandetiden till domstol ändras till tre veckor. En överklagandetid om tre veckor är förenlig med den huvudregel som finns inom förvaltningsprocessen, vilket bidrar till enhetlighet. En förkortad överklagandetid ger ökad möjlighet till kortare handläggningstider i domstol. Utredningens förslag omfattar dock endast överklagande av myndigheternas beslut till domstol. Enligt förvaltningsrättens mening är det en absolut nödvändighet att även fristen för överklagande av förvaltningsrätternas och kammarrätternas domar samtidigt ändras till tre veckor i enlighet med vad som föreslås i utredningen *SOU 2014:76 Fortsatt utveckling av förvaltningsprocessen och specialisering för skattemål*. En ordning med olika längd på överklagandetiden under domstolsprocessen skulle enbart innebära negativa konsekvenser för parterna, och då i synnerhet för den enskilde.

För det fall att fristen för överklagande ändras till tre veckor i hela instanskedjan behövs inte längre några specialbestämmelser härom i SFB. Nuvarande bestämmelse i 113 kap. 20 § SFB kan då tas bort och den föreslagna bestämmelsen i 113 kap. 19 a § SFB behöver inte införas.

Detta remissyttrande har beslutats av chefsrådmannen Fredrik Löndahl, rådmannen Anna Flyme Ahlstrand och den rättsliga experten Ingrid Widman (föredragande).

Fredrik Löndahl

Anna Flyme Ahlstrand

Ingrid Widman